

ЕВОЛЮЦІЙНА ПАРАБОЛА УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ДУМКИ

Стаття присвячена темі вивчення естетичної традиції в українському дискурсі та засобам укрупнення педагогічних впливів у сучасній педагогічній науці, які тісно пов'язані з основними напрямками досліджень кафедри етики та естетики НПУ імені М. П. Драгоманова з проблеми: "Етика, естетика в українському традиційному дискурсі".

Ключові слова: дидактичні впливи, естетичний розвиток, педагогічна думка, духовність, компетентність, формування світогляду, особистість.

Естетичний розвиток на всіх етапах формування особистості, її духовності є могутнім засобом і, навіть, першоелементом навчання і виховання компетентної, гармонійно розвинутої молоді людини.

Висновки роботи створюють можливість суттєвого збагачення теорії аргументами, які одночасно можуть бути використані в процесах удосконалення професійної діяльності майбутнього викладача, формуванні особистісних компетенцій.

Вивчення естетичної проблематики як складової філософських досліджень дозволяє працювати із абстрактними поняттями й застосовувати їх у процесі навчання; дає можливість набути навичок самостійної роботи з першоджерелами, готує студентів до сприйняття освіти в якості сфери здійснення світоглядних трансформацій суспільства; розкриває важливість естетичного компоненту в формуванні світогляду людини; демонструє студентам динаміку і закономірності світоглядних трансформацій українського народу і їх вираження в освіті.

Світоглядна концепція сучасного суспільства і епохи в цілому потребує дуже швидких змін. Революційне піднесення ментального духу суспільства, стрімка еволюція свідомості вимагають пришвидшення реформування освітніх процесів, на які, безумовно, вплинула глобальна інформаційна революція; що перетворило інформацію в найважливішу економічну категорію, розвиток інформаційної економіки, інформринку, бізнесу тощо. Бурхливий розвиток інформатизації суспільства, її проникнення у всі сфери життя і діяльності людини, освіта, набуття майстерності в тій чи іншій спеціалізації перестали бути єдиним джерелом знань. Посилення "цифровізації" техносфери суспільства, поширення цифрових технологій за межі інформаційної сфери [4, с. 5], глобальна інформатизація телезв'язку та інформаційно-телекомунікативних мереж, посилення когнітивно-інтелектуальних творчих здібностей людини в результаті використання інформаційних технологій сприяє зміні світорозуміння і, навіть, зміні сучасного світу, в тому числі й парадигми освітньо-методологічних процесів [5].

Філософія освіти передбачає виявлення онтологічних, гносеологічних і аксіологічних складових процесу освіти. Вона включає необхідне узагальнення соціальної рефлексії, вираженої в філософії, методології, історії, культурології, аксіології тощо.

На думку багатьох науковців, провідне місце у розвитку світоглядного становлення людства, світоглядної рефлексії, належить видатному вченому, науковцю з величезною інтуїцією, екстрасенсорними здібностями Володимиру Вернадському.

Парадоксальність досягнень видатних учених А. Бергсона, Е. Леруа, П. Тейяра де Шардена і В. Вернадського полягає в тому, що вони майже одночасно сформулювали таку наукову гіпотезу: природа повільно еволюціонує, а людство, навіть з огляду на те, що є частиною природи, рухається революційно завдяки розвитку техніки і розумовій діяльності. В. Вернадський назвав цей процес ноосферогенезом [3, с. 57].

В. Вернадський стверджує, що ноосферогенез стає закономірним етапом еволюції Всесвіту. Вчений залишився прихильником позиції природно-наукового монізму, такого філософського погляду на світ, який ґрунтується на єдиній основі всього існуючого, пояснюючи виникнення ноосфери з позицій природничих, геологічних, геохімічних і біохімічних закономірностей. Як відомо, прихильники

матеріалістичного монізму визнають матерію в якості першооснови світу, свідомість є властивістю матерії, а ідеальне ставлять у залежність від неї. Ідеалістичний же монізм визначає субстанційну свідомість індивіда, всесвітній розум, абсолютну ідею [3, с. 70].

Як правильно зазначив І. Ортега-і-Гасет, вперше у європейській та і Всесвітній Історії, друга половина ХІХ ст. є історичним періодом, в якому значення життєвих інтересів людини реально й ідеологічно, в її свідомості і в свідомості державотворців, виступає на перше місце. Особливо це проявилось в побуті. Вперше нова ідеологія спирається на свідомість людства, яке виступає на історичній арені як соціальна сила. Вона починає охоплювати швидко зростаючим темпом все людство без винятку.

Соціально-політичний ідейний переворот яскраво виявився в ХХ столітті в основній своїй частині завдяки науковій роботі, завдяки науковому визначенню та з'ясуванню соціальних завдань людства і форм його організації (J. Ortega-y-Gasset).

Сучасна українська освіта ставить перед нами все нові й нові завдання: зберегти всі позитивні здобутки світового й українського освітнього досвіду, збагатити його досягненнями інонаціональних освітніх середовищ, котрі гармонійно узгоджувалися б й поєднувалися з українськими, базуючись на триєдності освіти, науки й суспільства. Вважаємо корисним ознайомити молоду людину з основними категоріями естетичної свідомості, для формування цілісного уявлення її про генезу естетичної культури людства, прилучення до проблематики естетичного осягнення світу.

Вивчаючи естетику, студент ознайомиться зі специфікою та сутністю естетики, вивчить зміст основних естетичних категорій, структуру і властивості естетичної свідомості; генезис, природу, функції і закономірності розвитку мистецтва, видову специфіку мистецтва; природу художньої образності та особливості художнього сприйняття.

Специфіка такої діяльності збудована за принципом інтердисциплінарності навчання на фоні загальної філософської пропедевтики і полягає у викладі базових понять та проблеми естетичного блоку у їх зв'язку із проблематикою педагогічною.

Подібний досвід є неоціненним для формування комплексного характеру виховної роботи, дає можливість переконатися у важливості сприйняття курсів естетики, педагогічної майстерності, психології, історії педагогіки та інших, які вивчатимуться ними в подальшому більш усвідомлено.

Еволюція естетичної складової в історії української педагогіки відбувалася завдяки видатним постатям В. Каразіна, К. Ушинського, М. Пирогова, М. Корфа, С. Русової, М. Драгоманова та багатьох інших, комплексному естетичному підходу до процесу виховання та вивченню естетичного потенціалу сучасної української педагогіки, як то виховання красою та гуманістична педагогіка Ш. Амонашвілі, відродження духовної складової освіти В. Андрущенка.

Естетика як наукова дисципліна вивчалась у Перших вищих навчальних закладах на українських землях (Слов'яно-греко-латинська, Києво-Могилянська Академії). Феномен східнослов'янських академій дає змогу збагнути естетичність образу українського спудея ХVІІ – початку ХVІІІ ст., дослідити естетику поетичної творчості Г. Сковороди, його "істинне щастя у житті".

Отже, зазначений підхід дозволяє теоретично обґрунтувати та пояснити значення естетики як філософської дисципліни; проаналізувати педагогічну реальність, виділити естетичну проблематику із дидактичних текстів, працюючи із абстрактними поняттями і ефективно застосовувати їх у процесі навчання; дає можливість набути навичок самостійної роботи з першоджерелами, готує студентів до сприйняття освіти як сфери здійснення світоглядних трансформацій суспільства; розкриває важливість естетичного компоненту в формуванні світогляду людини; демонструє студентам динаміку і закономірності світоглядних трансформацій українського народу і їх вираження в освіті.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Про концептуальні засади філософії освіти / В. П. Андрущенко, В. С. Лутай // Нова парадигма: альманах наук. праць. – К., 2013. – Вип. 36. – С. 81.
2. Вернадський В. І. Наукова думка як планетне явище / В. І. Вернадський. – М. : Думка, 1991. – 271 с.
3. Естетична освіта педагога: колективна монографія / ред. Т. І. Андрущенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 174 с.

4. Жадько В. О. Філософія освіти як ціннісна основа нових проектів педагогічної думки / В. О. Жадько // Філософія інноваційної діяльності: практико-зорієнтований збірник – К. : Основа, 2014. – 608 с. – С. 4-8.
5. Jones A. Globalization: Key Thinkers / A. Jones. – Massachusetts : Malden, Polity. 2010. – 224 p.

Abstract

The article is dedicated to the study of aesthetic tradition in Ukrainian discourse and the means of pedagogical influences consolidation in modern pedagogical science that are closely related to the main areas of research of the ethics and aesthetics department of National Pedagogical Dragomanov University on the issue: "Ethics, Aesthetics in Ukrainian traditional discourse".

Keywords: *didactic influences, aesthetic development, educational thought, spirituality, competence, formation of ideology, personality.*

УДК 17.022.2:2-42

Магера О. П.

РЕЛІГІЙНИЙ ГУМАНІЗМ ЯК ЯВИЩЕ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті охарактеризовано специфіку релігійного гуманізму у контексті смисложиттєвої орієнтації національних (на прикладі конфуціанства) та світових релігій (шляхом порівняльного аналізу морально-етичних доктрин ісламу та християнства). Наголошується, що спільна у феноменові релігійного гуманізму є прагнення людини крізь призму сакральності усвідомити своє місце та призначення у світі, шукати й віднаходити істину, плекати любов до Бога і до ближнього, виробляти уміння розрізняти добро і зло та здійснювати свідомий моральний вибір.

Ключові слова: *гуманізм, релігійний гуманізм, свобода, любов, щастя, смисл життя, людинолюбство, добродійність, довіра, дружба, толерантність, самопожертва, Декалог, таліон, золоте правило моральності.*

Найчастіше під гуманізмом у буденній свідомості (і не тільки у ній) мають на увазі доброзичливе ставлення до іншої людини, людинолюбство. В академічно-довідковій літературі прийнято тлумачити гуманізм у вузькому і широкому смислові: за першого підходу його здебільшого трактують як культурно-світоглядну систему і культурний рух епохи Відродження, за другого як історично-змінювану систему поглядів з визнанням цінності людини як особи, її права на свободу, щастя і саморозвиток, всебічну реалізацію здібностей [1, с. 130]. Причому якщо у вузькому тлумаченні феномен гуманізму локалізується у соціокультурному часові (епоха Відродження) та просторі (Західна Європа), то стосовно гуманізму у широкому смислі таке обмеження відсутнє. Відтак окреслюється і специфіка релігійного гуманізму, який засвідчує своїм змістом загально-смисложиттєву орієнтацію національних і світових релігій за певної конфесійної своєрідності. Спільним у феноменові релігійного гуманізму є прагнення людини крізь призму сакральності усвідомити своє місце та призначення у світі, шукати й віднаходити свою істину, плекати любов до Бога і до ближнього, виробляти уміння розрізняти добро і зло та здійснювати свідомий моральний вибір.

Центральним місцем в етиці конфуціанства як національної релігії посідає вчення про "жень" (людинолюбство), яке зорієнтовує людей на шанування історичного минулого і повагу до старших, формування "братніх" відносин між людьми. У загальній формі принцип "жень" сформульовано Конфуцієм (551–478 до н.е.) як золоте правило моральності: "Те, чого не бажають тобі, не роблять і іншим. На таких ніхто не стане ремствувати ні в кар'єрі, ні в сім'ї" (Лунь юй 12.2). Зазначене правило у вчителя Куна зазнало широкої деталізації та актуалізації для всіх культурно-історичних епох і народів з порадою узяти собі за належне: "не робити по відношенню до ваших начальників того, що ви не схвалюєте у ваших підлеглих; не робити по відношенню до тих, які були до вас того, що ви не схвалюєте в тих, які після вас; не робити тим, які наліво від вас того, що ви не схвалюєте, у тих, що